

AI

Een vriend die er altijd voor je is

Yara (29) gebruikt een spraakassistent op een betrouwbare website om moeilijke teksten te laten voorlezen. Dat geeft haar rust en zelfvertrouwen. Sinds kort gebruikt ze ook een chatbot. Heel handig! Je kunt daar van alles aan vragen en leuke gesprekken mee voeren. Het voelt voor Yara als een vriend die altijd positief is en haar aanmoedigt. Yara raakt teleurgesteld wanneer de begeleider wat anders zegt dan de chatbot. Als ze moet kiezen naar wie te luisteren, kiest ze voor de chatbot.

Wat kun jij doen in de begeleiding? Gebruik deze stappen

Natuurlijk vindt de cliënt het leuk en handig om AI-toepassingen te gebruiken, maar hij heeft jou nodig om het ook realistisch, helpend en veilig te houden. Dat doe je met deze stappen.

1. Observeer

Wat valt je op in het gedrag van de cliënt?

Dit stappenplan gaat ervan uit dat bekend is dat de cliënt AI-toepassingen gebruikt. Weet je dit nog niet zeker? Check dan [deze handvatten](#) om te onderzoeken wat de cliënt online zoal doet.

Kijk eens naar de cliënt als die bezig is met de telefoon of computer. Wat voor invloed heeft dat op stemming en gedrag? Merk je dat de cliënt veel waarde hecht aan wat hij online ziet of leest? Heb je het idee dat hij zich bewust is dat niet alles echt of waar hoeft te zijn? Misschien merk je al langer een verandering in gedrag? Dat de cliënt bijvoorbeeld afspraken afzegt, minder vragen stelt of minder snel dingen van je aanneemt? Dit geeft je een eerste indruk van de invloed van AI en een richting om verder in een gesprek te onderzoeken.

2. Inventariseer

Waar wil je zicht op krijgen?

Bedenk voor je met de cliënt in gesprek gaat waar je zicht op wilt krijgen. Je wil natuurlijk weten welke apps, chatbots, spraakassistenten of andere AI-toepassingen de cliënt zoal gebruikt. Maar je bent vooral nieuwsgierig naar wat dit betekent voor de cliënt? Op welke momenten gebruikt hij het en hoe helpt het hem? Hoe is het van invloed op hoe de cliënt denkt, zich voelt of beslissingen neemt? Is dat positief of negatief?

3. Anticipeer

Hoe staat de cliënt erin, en hoe kun jij daarop aansluiten?

De kans is groot dat de cliënt veel vertrouwen heeft in door AI gegeven informatie. Beelden zien er geloofwaardig uit, teksten klinken stellig en logisch. Chatbots zijn altijd vriendelijk, positief en begripvol. Daardoor kan AI voelen als een veilige vriend die altijd luistert, steunt en geheimen bewaart. Realiseer je dat zij die vriend sneller geloven dan jou, omdat die niet streng of kritisch is en nooit grenzen stelt. Dat maakt het extra uitdagend om het gesprek aan te gaan over beperkingen en fouten van AI. Houd daar in het gesprek rekening mee.

Het helpt om eerst in te gaan op wat AI voor de cliënt fijn maakt en daarbij ook iets te delen over je eigen ervaringen. Bijvoorbeeld: *"Ik vind het ook handig om [naam chatbot] dingen te vragen. Maar soms zegt het ook iets waarvan ik denk: huh? Dat is een beetje raar."* Vanuit die herkenning kun je uitleggen dat een chatbot geen mens is en ook dingen verkeerd kan begrijpen of verzinnen.

4. Bespreek

Stel open vragen om meer te weten te komen

De praktijk geeft soms al mooie aanknopingspunten om het gesprek vanuit nieuwsgierigheid en zonder oordeel te beginnen. Bijvoorbeeld wanneer de cliënt opgetogen vertelt over een filmpje dat hij net heeft gezien of enthousiast praat over een gesprek met een chatbot.

Je hoeft daarvoor niet alles te weten. Stel open vragen en vraag door. Sluit aan bij zijn beleving en geef ruimte om te vertellen wat hij fijn, spannend of verwarrend vindt. Zo ontdek je hoe hij AI gebruikt en wat hij mogelijk van jou nodig heeft.

Voorbeelden van helpende vragen:

- Wat doe je graag online?
- Welke apps helpen jou bij dingen die lastig zijn?
- Wat vind je fijn aan praten met [naam chatbot]?
- Ben je het altijd eens met wat [naam chatbot] zegt?

- Denk je dat chatgpt (of naam chatbot) alles weet of kan hij soms ook fouten maken?
 - Hoe merk jij wanneer iets niet klopt of niet echt is, maar gemaakt?
 - Heb je weleens filmpjes gezien waar je bang of verdrietig van werd? Wat doe je dan?
 - Zie je ook weleens filmpjes waarvan je dacht "Huh, kan dit wel?" Vertel eens?
 - Waar heb je mij als begeleider nou nog voor nodig?
 - Welke vragen zou je liever aan mij stellen dan aan [naam chatbot]?
-

5. Leg uit

AI is geen mens, maar een slimme computer

Help de cliënt begrijpen wat AI wel kan en wat niet, en waarom het soms misgaat. Je kunt bijvoorbeeld zeggen:

- [Naam chatbot] is geen mens. Het is een slimme computer. Dat heet AI. Wat het zegt en doet, komt doordat het zo gemaakt is. Het begrijpt niet echt wat jij voelt, wilt of nodig hebt.
 - Soms klopt wat AI zegt, maar soms ook helemaal niet. AI kan een vraag verkeerd begrijpen, iets verkeerd uitleggen of zelfs dingen verzinnen.
 - [Naam chatbot] kan goed helpen met dingen uitzoeken of nadenken, maar mag nooit voor jou bepalen wat je moet voelen of doen. Beslissingen maak je zelf, of maken we samen.
 - Met AI kunnen mensen filmpjes, foto's en stemmen maken die heel echt lijken. Daardoor kun je denken dat het echt waar is.
 - Het is oké om te twijfelen. Je hoeft niet alles te geloven wat je ziet, leest of hoort.
 - Als [naam chatbot] iets zegt dat jou onzeker maakt, of als het anders is dan wat ik zeg, dan is dat niet erg. Kom dan gewoon naar mij toe, dan kijken we er samen naar.
 - Soms heb je iemand nodig dit 'stop' zegt of 'doe het niet'. [naam chatbot] kan dat niet omdat het niet weet wat goed of veilig voor jou is.
-

6. Ervaar

Onderzoek samen wat AI doet

Tijdens of na het gesprek kun je de cliënt vragen jou eens te laten zien hoe hij AI-toepassingen gebruikt. Laat bijvoorbeeld een vraag stellen aan de chatbot, een tekst laten voorlezen of een filter proberen. Zo zie je direct hoe de interactie gaat, welke informatie AI geeft en hoe de cliënt daarmee omgaat. Dat geeft vanzelf aanknopingspunten om te praten over hoe AI werkt, hoe betrouwbaar informatie is en wat het verschil is tussen hulp, vriendschap en echte emoties. Gebruikt de cliënt nog geen AI-toepassingen die volgens jou wel helpend kunnen zijn? Probeer ze dan eens samen uit.

Tip: AI-tools en filters van bijvoorbeeld Snapchat en Instagram kunnen gezichten, stemmen en situaties veranderen. Je kunt bijvoorbeeld opeens veel ouder lijken of iets in beeld laten verschijnen wat er niet is. Probeer dat samen uit en bespreek het verschil tussen een beeld zonder en met filter. Zo help je cliënten begrijpen dat niet alles wat ze zien of horen hoeft te kloppen, en dat het oké is om te twijfelen en vragen te stellen.

Let op: Houd altijd rekening met de ontwikkelingsleeftijd van de cliënt. Sommige AI-toepassingen, voorbeelden of manieren van samen ervaren passen alleen bij een hogere [emotionele ontwikkelingsfase](#).

7. Analyseer

Wat betekent AI voor de cliënt?

Met wat je hebt gezien, besproken en samen uitgeprobeerd, heb je een beeld gekregen van risico's en kwetsbaarheden. Maar probeer ook te begrijpen welke behoefte AI voor de cliënt vervult. Dat kan bijvoorbeeld zijn:

- zelfredzaamheid (plannen, structuur, stappen zetten, teksten begrijpen)
- rust en overzicht (duidelijke antwoorden, minder spanning)
- steun en erkenning (AI reageert vriendelijk en positief)
- gezelschap of verbondenheid (AI is er altijd wanneer je wilt)
- creativiteit en succeservaringen (tekenen, maken, bewerken, iets kunnen)
- durven vragen (vragen die hij anders niet stelt)

Deze analyse geeft richting aan waar begeleiding en ondersteuning wenselijk is.

TIP: Misschien gebruikt de cliënt nog helemaal geen AI-toepassingen. Denk dan eens na welke ondersteunend kunnen zijn? Wat kan de cliënt bijvoorbeeld helpen bij meer zelfstandigheid, ontspanning of creatief zijn?

8. Spreek af

Bepaal samen grenzen en ondersteuning

Nu je weet wat AI voor de cliënt betekent en waar zijn behoeften en kwetsbaarheden liggen, kun je samen kijken welke afspraken helpen om AI op een fijne en veilige manier te gebruiken.

Leg uit welke zorgen jij ziet en vraag hoe jullie die samen kunnen voorkomen. Het gaat niet om verbieden, maar om houvast, duidelijkheid en samen regie houden. Kies daarom kleine, haalbare afspraken die passen bij zijn dagelijks leven.

Kijk daarbij welke momenten of situaties extra steun nodig hebben, waar grenzen helpend zijn, welke [probeerruimte](#) passend is en welke alternatieven dezelfde behoefte kunnen vervullen.

Voorbeelden van helpende afspraken:

- “AI helpt mij, maar ik beslis zelf”
 - “Ik deel geen informatie over mezelf”
 - “Als ik ergens over twijfel of bang van wordt, praat ik erover met iemand”
 - “Als ik iets nieuws vind online, laat ik het even zien. We proberen het eerst samen uit”
-

9. Doe

Wanneer grijp je in?

Je hoeft geen politieagent te zijn die alles controleert of tegenhoudt. Je bent vooral een mede-onderzoeker die samen met de cliënt kijkt wat er gebeurt en wat helpend is. De cliënt heeft recht op autonomie en dus ook het recht op het maken van fouten. Ingrijpen is dan ook niet hetzelfde als iets verbieden of afpakken. Het betekent dat je doet wat op dat moment helpend is voor de cliënt; ondersteunend, begrenzend of beschermend waar dat nodig is. Bijvoorbeeld:

1. Als AI de cliënt onrustig of emotioneel maakt

Pauzeer en onderzoek daarna samen wat er gebeurde en breng de rust weer terug.

2. Als de cliënt onveilige adviezen van AI volgt

Begrens waar nodig en maak afspraken die bescherming geven.

3. Als de cliënt gevaar loopt en hulp weigert

Bij ernstig nadeel, misbruikrisico of gevaarlijk gedrag mag en moet je ingrijpen. Volg dan de stappen van de [Wet zorg en dwang](#) en overleg met de Wzd-functionaris.

10. Agendeer

Hoe zorg je voor structurele aandacht?

Een overzicht van de afspraken met de cliënt neem je op in het zorgplan. Daarmee houd je zicht op hoe het gaat en kun je bespreken of er nog iets nodig is. Deel inzichten en ervaringen met collega's en plan ook momenten om in teamverband te praten over ethiek rondom AI.

Wat vinden we ervan dat cliënten vragen stellen aan chatbots? Waar is AI helpend, en waar zien we risico's? Hoe verandert dat een leven en wat vraagt dat van onze begeleidingsstijl? Welke afspraken willen we maken om cliënten te begeleiden? Zulke gesprekken helpen om samen een duidelijke en ethische aanpak rond AI-toepassingen te ontwikkelen.

WAAROM IS AI ZO LEUK?

AI (kunstmatige intelligentie) is software die taken uitvoert waarvoor normaal menselijke denkkracht nodig is, zoals leren, redeneren en problemen oplossen. We gebruiken het al dagelijks. Denk bijvoorbeeld aan aanbevelingen op Netflix, gezichtsherkenning op de telefoon of een routeplanner.

Voor cliënten kunnen [AI-toepassingen helpen om online en offline zelfredzamer te zijn.](#)

AI kan:

- informatie versimpelen, samenvatten of voorlezen en moeilijke stappen uitleggen. Hierdoor worden ingewikkelde websites en teksten begrijpelijker;
- helpen bij het plannen van de dag en het uitvoeren van taken;
- vriendelijk en positief reageren, waardoor cliënten zich gesteund en zeker voelen;
- een veilige plek bieden om vragen te stellen die ze in het echt niet durven te stellen;
- ondersteunen bij tekenen, verhalen maken of video's bewerken, wat creativiteit en trots stimuleert.

WAT ZIJN DE AANDACHTSPUNTEN?

AI heeft ook kanten die lastig kunnen zijn voor cliënten.

AI kan:

- onjuiste of onvolledige informatie geven die cliënten moeilijk kunnen controleren;
- het verschil tussen echt en nep vervagen, omdat beelden, video's en stemmen heel realistisch kunnen lijken;
- angst of verwarring veroorzaken wanneer gemanipuleerde beelden als echt worden ervaren;
- misbruik of manipulatie versterken als nepbeelden worden ingezet om gedrag te beïnvloeden;
- overprikkeling geven door te veel of onverwachte informatie;
- leiden tot afhankelijkheid, omdat AI voelt als vriend die er altijd is en nooit corrigeert;
- wantrouwen zaaien wanneer AI iets anders zegt of laat zien dan begeleiders of naasten;
- echt contact verminderen omdat praten met mensen spannender wordt.

WIL JE MEER WETEN?

Op zoek naar meer informatie over AI? Ga aan de slag met deze vragen en bronnen:

1. [Praktijkvoorbeelden](#) van generatieve AI in de gehandicaptenzorg
2. In ontwikkeling: [Noah](#), AI-gedreven maatje voor mensen met een verstandelijke beperking
3. Gratis platform met basiskennis: [De Nationale AI-cursus](#)
4. Brieven begrijpen met de [Lees Simpel App](#)
5. Wil je ontdekken welke [gratis AI-tools](#) er zijn?
6. Wil je de cliënt [probeerruimte geven](#)?
[En hoe vind je balans daarin?](#)
7. Hoe kan ik [met mijn team in gesprek](#) over AI en digitalisering?
8. Op een speelse manier leren kritisch te kijken naar online informatie; [Super Fake Safari](#)

Op zoek naar meer info?

Bekijk de veelgestelde vragen of het overzicht van tools en websites

[Veelgestelde vragen >](#)

[Tools en websites >](#)

Gamen

Vloggen

Opgelicht

Verliefd!

Wat is waar?

Gokken